

NAPISAŠE I POTPISAŠE

PROZA

Ljubav, ah, ljubavi!

... Večeras neće udovici. Ide djevojci, bolničarki Vidi iz seoske ambulante, tankoj, tihoj poluvarošanki, koja ga već desetak dana prati mirnim neveselim pogledom. Pristala je da se nadiju u zapašenom cvjetnjaku iza ambulante zgrade. Pristala, iako je Banjac oženjen čovjek... »

»... Djevojka ga spasilački grabi za ramena, naging se uz njegovo lice i toplo, samarčanski, miluje ga kosom.

— Zašto tako govoriš? Pa ja... Zašto sam ja ovdje došla?

Ona se još uvijek lomi, bori se da riječima ne iskaže sve ono što navire iz nje i obuzima je kao plamen, a Banjac, tvrđoglavci se pred tim njezinim slabim i nikakvim otporom, sumorno klama glavom?

— Sta sam ja — niško i ništa. Zar ćeš ti zbog mene...

— Sta ja neću zbog tebe, šta, šta?! — guši se i omamljuje djevojka zakopana u njegov zagrljaj i nesvjesno tone i pada zajedno s njim u šuštav korov. — Sta ja... Sta ti...

Izviđa se i raspinje na zemlji, pobijedjena a još uvijek zaštitnik, još uvijek ona koja tješi i daje, obamrla u sveobuhvatnoj vrtlogavoj sreći žrtvovanja...

Iz klonulih talasa zanosa prvi, sljep i zagluhan, izroni Banjac. Osjeća najprije tvrdu zemlju i oporu suhu travu pod prstima i koljenima, oznojeno lice koje mu se hladi na djevojičinim razgoljenim grudima, a onda mu se lagano vraćaju vid i sluh. Nad njim tješkom ogradjenog malog cvjetnjaka zagušenog višnjama i jorgovanom. Uza nj djevojka, otežala i predana, sasvim predana, čini slabučak pokret rukom da ga zadrži od ustajanja. Ona bi, čini se, ostala tako tu, priviezana za njega, do samoga dana, a Banjac, odjednom ispunjen prazninom i nesposobnošću, osjeća da je nešto bespovratno izgubio, zakasnio negdje i nešto važno propustio. Evo, upitaće ga Vida baš zato, a on će, razočaran i opustošen, morati kriti da je djevojku prevario, prečutati svoj nagli pad i klonulost i spasavati se bjekstvom.

Samo što dalje od ovoga mjesta, samo da oстане sam!

— Da idemo, kasno je već?

— Još malo, mili, samo malo. Ta kuda žuriš? To njezino »još malo« razičasta se u nelagodnu utrnulost bedara, bol pod lopaticom, jednolično disanje otuđenog stvorenja uz samo njegovo uvo. Kako da se ukloni od svega ovoga, da se spase mučnog osjećanja nepoznate krivice?

— Vido, ozepešćeš, ustani.

— Oh, tako bih rado ostala ovakvo čitavu noć s rukom oko tvoga vrata.

Dizje je, obnemoglu, neposlušnih udova, nespretno je zakopčava i suzdržavajući želju da se povuče, osjeća je još čitavom težinom na sebi, o svom vratu, o ramenima. Otkida ga i veže svojim potpunim predavanjem, bez ostatka, bez ikakvih uslova, bez razbora i razuma.

— Hajde Vido, podji kući, kasno je već, možeš nas ko vidjeti.

— Pa šta, nek vidi, mili, svejedno mi je.

Opet oni nerazumni ženski trenuci kad ne pomažu nikakvi pametni razlozi ni uvjeravanja. Samo da se toga oslobodi ti i pobjeći, pobjeći...

... pa s njom šta bude! — dodaje je, duboko u njemu sakriven, zlovoljan ravnodušan izdajnik.

— Hajde sad lijepo kući, pa legni, dušo, pa pajki, pa...

— Mile, zašto bježiš?

Krijući nestripljenje, on joj čvrsto steže ramena i okreće je u pravcu njezina čoka.

— Ne pričaj, dušo, budalaštine. Idi lijepo kući, legni u krevetić i misli na nas dvoje. Taaško!

Oprezno je gurne naprijed i dok ona otkida prve bezvoljne usamljeničke korake, on žuri na svoju stranu i kad se dohvati prvog spasnošnog ugla, odahne s neskrivenim zadovoljstvom.

— Jedva jednom. Hvala ti bože!... » itd. itd.

(BRANKO ČOPIĆ: Ne tuguj bronzana stražo. Sarajevo, Svjetlost, 1958)

POEZIJA

„... Ničega našeg nemaju reći ove žene...“

Pred kraj svoj otići ću u pastire,
otići ću u pastire iznenada,
i ja sam rođena da čuvam stada,
da živim sama sred gorskog mira.

I meni je dosta koliba mala,
i moje srce je svek maloletno.
I pesme mi imaju glas svirala,
kao pastir pevam blago i setno.

I ja imam čud pastinjaka,
bežim od gradova i mašina.
I meni je draži, sred šumskog mraka,
planinski izvor nego čaša vina.

Pred kraj svoj otići ću u pastire,
otići ću u pastire jednog dana.
I ja volim da spim pod snežnim smetom,
da umrem smrću pastirskom i svetom,
da oblacima budem zavejana.

(DESANKA MAKSIMOVIĆ: Otići ću u pastire; „Miris zemlje“, izabrane pesme, drugo izdanje, Beograd, Prosveta, 1958).

POČETAK OBRAČUNA

U mesta van Beograda d. pro je glas preko stranica NIN-a, Politike i Studenta a još više usmeno širen kroz razne kontakte znanih i neznanih kulturnih radnika da se među mladim beogradskim piscima oseća živost kao nikad ranije, da je uzrujanost mladih pisaca došla dotle da se pominjalo čak i pisanje nekakvog manifesta, proglasa mladih, da se uveliko priprema obračun sa starijim i arhaičnim shvatanjima starih pisaca, i taj glas, pukao u pravi čas, širi se po celoj zemlji, izaziva različite komentare, priprema s jedne strane podršku a s druge otpor mladima, ali u svakom slučaju elektrizuje našu kulturnu javnost, uzburkava je i isteruje iz učmalosti, donosi nesvakidašnju živost.

Sta znači to što mladi pisci (ne samo u Beogradu) negoduju i traže za sebe više prava i više reči, više udela u stvaranju i održavanju kulture, više pozicija u našem kulturnom životu. Sta znači to otvoreno istupanje protiv starih duhom i protiv belobradih mezinaca raznih listova i ustanova, to istupanje koje još nije definitivno određeno, ali čije se konture već sasvim jasno osjećaju?

To istupanje mladih u ovom momentu kad politička kampanja koja se vodi protiv naše zemlje sve više postaje smešna, klovnovski intonirana i nedozreła i kao takva prolazi kroz uši naših ljudi kao niz manje više zabavnih gluposti, znak je unutrašnje sigurnosti, znak je unutrašnje zrelosti za prevaziženje one „moralne intelektualne krize“ o kojoj se pre godinu i po dana govorilo. To istupanje mladih ljudi koji su se uglavnom formirali posle rata i koji su u tom formiranju neminovno bili zadojeni duhom naše posleratne stvarnosti, dolazi kao normalna posledica svih onih okolnosti koje su se u prvom redu na političkom i društvenom planu odigrale kod nas i ono zbog toga predstavljajući nastanak rešavanja protivurečnosti kojima je kulturni život naročito prebogao.

U krajnjem konzekvenci to istupanje mladih znači atak na postupanje trgovanja kulturnim nagradama, na neinventivnu politiku izdavačkih preduzeća, na smešnu repertoarsku politiku naših pozorišta, na kulturni kriminal koji se u raznim vidovima pojavljuje na pomalo haotično stanje u našoj kulturi gde se piscima smatraju i ljudi koji pišu toliko nepismene tekstove, gde listove za kulturu i umetnost ponekad uređuju sportski novinari, gde su urednici izvesnih biblioteka po izdavačkim kućama ponekad toliko neobavešteni o savremenoj literaturi da se ne misliju da od Davida naručuju ljubavne romane, gde po izdavačkim savetima sede ljudi koji nemaju baš nikakve veze sa literaturom, gde po žirijama za dodelu književnih nagrada ima ljudi koji nijednog slova nisu napisali i gde čak i pravopisne komisije imaju za članove nesvršene studente. Ako je za naše starije pisce koji su pre rata doživljavali svašta normalno da se takve stvari dešavaju, za naše mlade pisce to više nije. Njihova logika, na primer, ne može da podnese da univerziteti profesori redovno slabije poznaju savremenu literaturu od svojih boljih studenata i da su i pored toga profesori; da i dan danas postoje pisci koji se uporno bore protiv savremene umetnosti i da su i pored toga na odgovornim mestima, da neko može da bude član nekoliko žirija za dodelu književnih nagrada iako je doka-

zao da nema ni književnih ni moralnih kvaliteta za takav posao, da po savetima za kulturu postoje gomile nerasečeni časopisa a da ti saveti hoće da vode nekakvu kulturnu politiku i t. d. Sta hoće mladi pisci? — Hoće da toga više ne bude!

Mladi pisci su trenutno najviše ogorčeni što se dodeljivanje nagrada, kao najvišeg književnog priznanja u toku godine, vrši na tako neodgovoran, beskrupulozan, primitivistički način. Zar i sam NIN, jedan od naših najuglednijih listova, nije crvene o kad je njegova nagrada za najbolji roman godine dodeljena Brancku Čopiću, piscu na ivici domaće šunda, zar NIN nije spirao ljagu sa sebe objavljujući glasove članova žirija u dilemi Čopić — Bulatović iznoseći na taj način svu bedu svog sopstvenog žirija i svu bedu nekih renomiranih kritičara koji u svojoj kratkovidosti nisu mogli ili nisu hteli da razlikuju buvu od kamile. Zar Aleksandar Vučo nije skidao ljagu sa sebe kad je objavio svoje pismo Matici srpskoj u kome je kao član žirija za dodelu Zmajevе nagrade predlagao za nagradu Jura Kaštelana, Božidara Timotijevića ili Branka Miljkovića, pesnike koji za nekoliko kopljata otkaču od Desanke Maksimović i koji se ubrajaju među najbolje stvaraoce naše savremene poezije. Zar naši mladi pisci nemaju pravo da negoduju u to u tim žirijama sede Velibor Gligorić, čovek koji se već godinama bori protiv svega novog u literaturi, Milan Bogdanović, poznat po svojim savetima o strpljenju i čekanju na red, hrišćanski dušobrižnik kad se radi o novome i o mladima, Živan Milisavlac (...), Borislav Mihajlović, delirirani verbalist koga su izmislili kao (naprednog) kritičara, pa čak i Miloš Hadžić, čovek koji sa literaturom nije ni u kakvom srodstvu. Zar naši mladi ljudi nemaju prava da se bune što se preko tih žirija ozvaničava naša književna laž, što se proglašavanjem Branka Čopića i Desanke Maksimović piscima godi- nima sa zvanične strane, od „autoritativnih“ arbitara nameće kao literatura nešto što je samo izraz ukusa i nivoa nekijih senilnih kritičara koji sa svojih mesta hoće da zadrže vreme, literaturu, čitavo nastojanje naše književnosti da se otrgne od provincijalnosti i primitivizma.

Zar naši mladi ljudi nisu ustali protiv one laži koja je pod krivnim naslovom „Najbolji za decu, najbolji za odrasle“ štampana na prvoj strani pionirskih novina posle dodeljivanja nagrada Desanki Maksimović i Brancku Čopiću, u kojoj se pred decem i spod 14 godina iskrijujuje istina o našoj literaturi i našim piscima i u kojoj se za naše najbolje pisce proglašavaju Desanka Maksimović i Branko Čopić! I ko na kraju krajeva ima prava da sudi starijima ako ne mladi, ko je pozvaniji od njih da osudjuje trgovinu kulturom, umetnošću, ko ima od njih više prava da se pobuni protiv čitinskog duha koji još uvek traje u krugovima koji drže razne žirije, razne tatiće i matice i razne ustanove u kojima kulturom upravljaju ljudi koji sa njom nikad nisu ni imali nekakve dublje veze. I ko na kraju krajeva može da spreči te mlade ljude da izmene ovakvo arhaičan kulturni poredak?

Sama činjenica da mladi istupaju protiv krajnje neodgovornih postupaka starijih pisaca i nepiscata, sama činjenica da oni ne pristaju da idu njihovim putem i da se bore da se ti putovi izme-

ne, znak je jednog zdravog, plodonosnog raspoloženja, jednog raspoloženja koje danas i ovdje odavno već vlada na svim poljima društvenog života i koje je postalo karakteristična crta demokratske i samokritičke i ono zbog toga može da bude samo pozitivno. To raspoloženje koje sve više dobija određen karakter i koje sve jasnije pokazuje znake borbenosti i samosvesti pretenduje je ime kulture da se ne igraju igre žirija, da se izdavačka preduzeća ne igraju knjigama koje ničemu ne služe i ničemu ne koriste, da se u celokupnom kulturnom životu ne igra komercijalna igra, i da se kulturi da mesto koje ona zaslužuje. To raspoloženje mladih upereno je protiv kulturnog kriminala i trgovine kulturom koja je u navikama naših ljudi ostala od predratnih vremena, to raspoloženje koje hoće stvarima da da pravu meru znak je mladosti ali i socijalističke nastrojivosti i ti mladi ljudi koji su pre pristali da se revoltiraju nego da se potkupe, idu potpuno ukorak sa onim mladim ljudima koji ovih dana odlaze na Autoput.

Ti naši mladi pisci koji su pre nekoliko godina bežeći od tekuće književne stvarnosti, pokušali da ostvare jedan besmislen književni pokret pod pretencioznim nazivom »neosimbolizam«, danas već jasnije osjećaju svoj položaj u našoj kulturnoj sredini i sve određenije saznavaju da ta sredina, ta kultura na tradicijama devetnaestog veka sve manje može da ih drži u opsesiji našeg patrijarhalnog i građanskog mentaliteta i da ona, zamaskirana deformacijama tih mentaliteta, već više ne može da sledi tragove novog društva, da stvarnim danom sve više zaostaje za njim i da u svesti pisaca koji pokušavaju da je okamenе egzistira još samo kao uspomena na stara dobra vremena kada se kod nas, u dubokoj evropskoj provinciji, mirne duše mogla praviti i provincijalna literatura. Ti naši mladi pisci preživeli su onu »moralnu i intelektualnu krizu« koja ih je sivaljala u imrvilo pojedinačnih treperenja i u kompleks inferiornosti prema tuđim literaturama, i oni već sada, posle te krize i posle nekoliko izgnanih godina osjećaju da treba raskinuti sa našom ozvančenom tradicijom koja se kroz razne glasnike i letopise negovala i da uzore treba tražiti na drugoj strani. Njima je najverovatnije postalo jasno da više ne treba izmišljati nikakve književne pokrete koji bi bili skrpljeni u nekoliko napabirčnih teza i da se ne treba baviti promenadama od jedne do druge literarne dogme, nego da treba što više čeprkati po ovom našem tlu, po ovoj našoj svakidašnjici i po ovoj našoj vetrometini na kojima smo prvi put tako određeno prinudjeni da tražimo svoj jezik i svoju umetnost, da prodajemo specifičnosti mentaliteta koji se danas stvara i da te specifičnosti umetničkim jezikom iskazemo.

Tim mladim ljudima dosadila je politika starijih pisaca, dosadilo je uskogrudo i nezainteresovano poigravanje kulturom i oni hoće da govore, da misle, da diskutuju, da se sukobljavaju, da se odreknu tog polovnjačkog nasledstva praznih knjiga i praznih duhova kojima i dan danas ne pada cena u književnoj čaršiji, da naprave reviziju vrednosti pojedinih pisaca i pojedinih grupa pisaca i da zavire u budžake pojedinih ustanova i pojedinih kolektiva i da kažu najzad u kom grmlju leži zec.

Miloš STEVIĆ

„POLJA“ uređuju: Jasna MELVINGER, Petar MILOSAVLJEVIĆ, Pavle POPOVIĆ, Bogdanka POZNANOVIĆ, Dejan POZNANOVIĆ i Mileta RADOVANOVIC. — Glavni i odgovorni urednik Dejan POZNANOVIĆ. — List izdaje NIP „Progres“, Novi Sad, Maksima Gorkog 20/I. Tekući račun br 151—111—514. — Redakcija „Polja“: Novi Sad, M. Gorkog 20/I. Tel. 85—59, 49—67. — Rukopise traži slati otkucane na pisaćoj mašini. Neobjavljeni rukopisi se ne vraćaju. — Godišnja pretplata 200 dinara. Pojedini broj 20 din. — Štampa „Forum“, Novi Sad.

487/63